



הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

פסולים בגוף השופר

(כ"ז ב') **משנה:** שופר שנסדק, ודבִּקוֹ (בדבק) פסול (דהוה ליה כשני שופרות). דיבק שברי שופרות, פסול. ניקב וסתמו - אם מעכב את התקיעה, פסול. ואם לאו, כשר.

תנו רבנן: ארוך וקיצרו, כשר. גרדו, והעמידו על גלדו (גלד דק), כשר. ציפהו זהב, במקום הנחת פה, פסול (שהתקיעה בזהב²). שלא במקום הנחת פה, כשר. ציפהו זהב - מבפנים פסול (שהתקיעה בזהב). מבחוץ, אם נשתנה קולו מכמות שהיה, פסול. ואם לאו, כשר. ניקב וסתמו, אם מעכב את התקיעה, פסול. ואם לאו, כשר. נתן שופר בתוך שופר, אם קול פנימי שמע, יצא. ואם קול חיצון שמע, לא יצא (דאיכא מחיצות הפנימי מפסקת התקיעה).

תנו רבנן: גרדו, בין מבפנים בין מבחוץ, כשר. גרדו והעמידו על גלדו, כשר. הניח שופר בתוך שופר - אם קול פנימי שמע, יצא. ואם קול חיצון שמע, לא יצא. הפכו ותקע בו, לא יצא.

אמר רב פפא: לא תימא דהפכיה ככתונא (כהפיכת חלוק לעשות פנימי חיצון), אלא שהרחיב את הקצר, וקיצר את הרחב (ברותחין). מאי טעמא (פסול)? כדרב מתנה. דאמר רב מתנה: "וְהַעֲבִירָהּ" (שופר תרועה)³, דרך העברתו בעינן (כדרך שהאיל מעבירו בראשו בבהמה מחיים).

תנו רבנן:⁴ ... נסדק (כולו) לאורכו, פסול. לרוחבו (כל רוחבו להיקפו⁵), אם נשתייר בו (ממקום הסדק עד הנחת פיו) שיעור תקיעה, כשר (חשיב ליה כמאן דאשתקיל כוליה, והוה ליה ארוך וקצרו). ואם לאו, פסול. וכמה הוא שיעור תקיעה? פירש רבן שמעון בן גמליאל: כדי שיאחזנו בידו, ויִרְאֶה (השופר) לכאן ולכאן (משני צידי היד). היה קולו דק, או עבה, או צרור (יבש), כשר, שכל הקולות כשירין בשופר.

שלחו ליה לאבוה דשמואל: קְדָחוּ (נקבו) ותקע בו, יצא. (ומקשה) פשיטא! כולו נמי מיקדח קדחו להו! (ומתריץ) כשקדחו בזכרותו⁶. מהו דתימא מין במינו חוצץ, קמ"ל.

שיטות הראשונים

שופר שנסדק ודיבק: דעת רמב"ן שדיבוק בדבק הוה ליה כסתימה שלא במינו, ופסול. ופירוש נסדק ודיבקו היינו

¹ רש"י. וכתב הרא"ש (סי' ב), דלא דמי לדיבק שני שופרות, דשאני התם שדבק שבר לשבר לאורך השופר והקול יוצא משבר לשבר ושייך לפסולו משום שנים ושלשה שופרות. אבל הכא שכל אורך השופר חתיכה אחת אין פסולו דומה לדיבק שברי שופרות וסלקא דעתך אמינא לא מיפסיל.

² והרמב"ן (דרשה לראש השנה), ביאר עוד, שהפסול משום שיש הפסק בין פיו לשופר. ולמד מכאן שאם הרחיק התוקע את השופר מפיו ונפח בו ותקע, פסול, הואיל ואין השופר סמוך לפיו. וכן פסק השו"ע (או"ח תקפו"ט).

³ ויקרא כה"ט.

⁴ תחילת הברייתא: הוסיף עליו כל שהוא, בין במינו, בין שלא במינו, פסול. ניקב וסתמו וכו' (מחלוקת ת"ק ורבי נתן). ומובאת להלן בסמוך עם שיטות הראשונים בהרחבה, כסוגיא נפרדת.

⁵ רש"י. וכתב הרשב"א (בחידושו, בד"ה לרחבו), דמסתברא דלאו דוקא כל דא"כ הוה להו שני שופרות אלא רוב הקיפו קאמר הא מיעוטו אפי' לא נשתייר בו שיעור תקיעה כשר.

⁶ כשהוא מחובר בבהמה, עצם בולט מן הראש, ונכנס לתוכו, ומוציאים אותו מתוכו. וזה לא הוציאו אלא נקב את הזכרות. רש"י.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות השי"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.



הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

מעצמו, שחימומו באור ונפשו ונדבק. ודעת הרא"ש שדוקא כְּפִסְתָּם נקב בחתיכה אחרת נקרא 'שלא במינו'. אבל כשחיבר בדבק, חוזר לכמות שהיה, ואין הדבק ניכר בין הסדקים. והשו"ע סתם כרא"ש, ובשם יש מי שאומר כרמב"ן.⁷

נסדק לארכו: דעת ראב"ד ורבינו יהונתן מלוניל, שאם נסדק לארכו אפילו במשהו פסול, בין מלמעלה בין מלמטה, מפני שאינו יכול לעמוד עם תקיעתו, והולך ונסדק כולו.⁸ דעת ריטב"א שנסדק לארכו פסול כשנסדק רוב אורך השופר מצד אחד. **תוספות** כתבו דלארכו לא מיפסל אא"כ נסדק על פני ארכו, מראשו עד סופו. וכן דעת הרוקח.⁹ ודעת הרא"ש ממצעת, שבמשנה מיירי בדיבוק, ופסול רק בנסדק כולו (כתוספות). ובברייתא מיירי בלא דיבוק, ובנסדק כלשהו פסול (כראב"ד). והשו"ע¹⁰ כתב שיש שאומרים אפילו בכלשהו פסול. ושיש אומרים דוקא ברובו. ומכל מקום אם דיבוק, כשר, אא"כ נסדק כולו.¹¹

נסדק לרחבו, אם נשתייר בו שיעור תקיעה, כשר: כתב הרא"ש, דיראה דמיירי בנסדק רוב רחבו. אבל מיעוט, הוה ליה כנקב בעלמא וכשר.¹² דעת רי"ץ גיאת וריטב"א, שבין שהשיעור שנשתייר הוא לצד פה, ובין שהוא לצד הרחב, כשר. ודעת רש"י, רמב"ם, ראב"ד, רמב"ן, רא"ש ועוד, שההכשר הוא רק בנשתייר שיעור לצד פה. והשו"ע סתם כרמב"ם, וכתב שיש מכשירין בנשתייר אפילו שלא לצד פה.¹³

שיעור שופר: מבואר בנדה (כ"ו א') דשיעורו כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן, והיינו שיעור טפת. לדעת הריטב"א נאמר הטעם כדי שיאחזנו, ללמד שהשיעור נקבע לפי התוקע, ואם ידו עבה, יצטרך שופר ארוך מטפת, וכן נראה מדברי הרא"ש דנקט הטעם שלא יאמרו לתוך ידו הוא תוקע. ולדעת הר"ן, נאמר הטעם כדי שיאחזנו, משום דשיעוריה דטפח ד' בגודל ושית בקטנות, וכשהוא אוחז אותו בד' אצבעות בינוניות מה שנראה ממנו לכאן ולכאן משלים את השיעור.

⁷ או"ח תקפ"ח. מקורות: רמב"ן (כ"ז א', ד"ה ומה שכתב). רא"ש (סי' ב).

⁸ וכתב הר"ן בשיטה זו, שאם הדקו הרבה בחוט או במשיחה כשר שהרי החוט מעמידו שלא יתבקע. והוסיף הכל בו דהיינו באופן שישתייר שיעור תקיעה ממקום הקשירה ולמעלה לצד הפה. לדעת הרא"ש בשיטה זו, כל זמן שלא נסדק כולו, אם דיבוק, כשר - המשנה שפסלה נסדק ודיבוק, היינו נסדק כולו, והברייתא שפסלה נסדק, היינו בכל שהוא וכשלא דיבוק. וסיים שפירוש זה עיקר. אך לדעת הר"ן אין חילוק, ולכל השיטות היכא דפסול בנסדק היינו גם אם דיבוק, וזו הרבותא של המשנה.

⁹ ולהכי לא תני הכא אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר כדקתני גבי נסדק לרחבו, רא"ש. וכתב הרוקח דדמי להא דאמרינן (חולין מ"ד ב') פסוקת הגרגרת ברובה אבל נסדקה לארכו אמר רב אפילו לא נשתייר בה אלא חוליה אחת למעלה וחוליה אחת למטה כשרה.

¹⁰ או"ח, תקפ"ח. מקורות: ראב"ד (בדרשתו, עמ' לד). רבנו יהונתן מלוניל (ז א ברי"ף). תוספות (ד"ה נסדק לארכו). רוקח (הלכות ראש השנה, סימן רג). רא"ש (סי' ו). ריטב"א (ד"ה ויש אומרים).

¹¹ ונראה שדעת הגר"א נוטה לשיטת התוספות והרוקח. וכתב הביאור הלכה (ד"ה וי"א דוקא), שבמקום דחק גדול, שאי אפשר להשיג שופר מחוץ לתחום אפילו ע"י נכרי, יש לסמוך על דעות הסוברים דדוקא בנסדק כולו (והם רש"י ותוספות ומרדכי וסמ"ק ורוקח), אבל כל שנשתייר מעט מכשירים, אך אין לברך עליו.

¹² ולא דמי לנסדק לארכו, דפסול לדעה אחת (ר' לעיל), משום דשם על ידי חוזק התקיעה יכול ליפקע יותר באורך. אבל לא ברוחב. משנ"ב (תקפו, ס"ק ג).

¹³ או"ח תקפ"ט. ואף על פי שזה המיעוט שבפיו חוצץ, וא"כ יש הפסק בין פיו לשופר, לא חיישינן לזה דמין במינו אינו חוצץ, ואין אנו רואין אותו כמו ניטל. ע"פ ריטב"א. וכתב המשנ"ב (ס"ק נו, ושעה"צ ס"ק צב) שבשעת הדחק יכול לסמוך על סברא זו. **אכן בביאור הגר"א כתב שכל הפוסקים סוברים כדעה ראשונה.** עיי"ש. מקורות: רי"ץ גיאת (הלכות ראש השנה). רמב"ם (הלכות שופר אה). ראב"ד (דרשה עמ' לה). רמב"ן (בחידושו, כ"ז ב', ד"ה לרחבו). רא"ש (סי' ו). ריטב"א (בחידושו, כ"ז ב', ד"ה נסדק לרחבו). והזכיר גם פירוש רש"י וסיים שלמעשה ראוי לחוש הואיל והורה זקן. ר"ן (ז א ברי"ף, ד"ה אם נשתייר).



הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ולא כדי שיאחזנו התוקע קאמר, דא"כ הכל כפי מה שהוא אדם, אלא כדי שיאחזנו אדם בינוני והוא טפח.¹⁴
ציפהו זהב במקום הנחת פה: רבינו יונה פירש שדוקא אם ציפהו מחצי השופר ולמטה פוסל בשינוי קול, דהיינו משתי
אצבעות ולמטה.¹⁵ אבל מחציו ולמעלה לצד פיו אין דרכו להשתנות מחמת הציפוי. ואפילו אם נשתנה מעט אינו חשוב
שינוי, לפי ששם אינו עיקר השמעת קול. וכתב הרא"ש שקולא גדולה היא זו. ופירש הוא דעובי השופר מקום שמניח
עליו הפה קרוי 'במקום הנחת פה'. וישלם במקום הנחת פה, היינו מבחוץ, אפילו סמוך להנחת פה.¹⁶ והר"ן פירש, עובי
השופר לצד פנימי, שמניח שם פיו, קרי 'הנחת פה'. והצד החיצון מן העובי עצמו, קרי 'שלא במקום הנחת פה'.¹⁷
והשו"ע הביא פירושי הר"ן והרא"ש בשם יש מפרשים.¹⁸

נתן שופר בתוך שופר: דעת רמב"ן, רא"ש, ור"ן, דהא דאמרינן אם קול פנימי שמע כשר, היינו כשלא נשתנה קולו
מחמת החיצון.¹⁹ והריטב"א כתב שאפשר שאין החיצון פוסל בו מפני שמשנה קולו, כיון שעומד בפני עצמו, אינו מסייע
לערב כוח בקול כעין ציפוי. וכן כתב רבנו ירוחם בשם יש מפרשים.²⁰ והשו"ע פסק כדעת רמב"ן, רא"ש, ור"ן.²¹
הפכו ותקע בו לא יצא: אמר רב פפא לא תימא דהפכיה ככיתונא. רא"ש ור"ן פירשו שכשהפכו ככיתונא, הוא פסול.²²
וכן מבואר בירושלמי.²³ והרא"ש הביא דיש מפרשים שכשהפכו ככיתונא, כשר. דאע"פ שהפכו, מכל מקום הקצר עומד
במקומו והרחב עומד במקומו, ודרך העברתו הוא. והשו"ע²⁴ פסק כדעה ראשונה.²⁵

¹⁴ מקורות: רא"ש (ס' ו), ריטב"א (כ"ז ב', ד"ה וכמה). ר"ן (ז א ברי"ף, ד"ה כדי שיאחזנו).

¹⁵ לפי כשהקול נכנס ברחב השופר אז הוא משמיע קול ודרכו להשתנות מחמת הציפוי.

¹⁶ הילכך באי זה מקום מכל אורך השופר שיצפה זהב אם נשתנה קולו פסול. ומאי דקשה דאם כן היינו ציפהו זהב מבחוץ, איכא
למימר דפשיטא דאין קולו משתנה בשביל ציפוי כל דהו שעושה אצל פיו ומשום הכי סתים ותני שלא במקום הנחת פה כשר
דמסתמא אין דרכו להשתנות אבל אין הכי נמי שאם נשתנה קולו אף על פי שהציפוי אינו אלא כל דהו ואינו אצל פיו פסול. ב"י.

¹⁷ דליכא לפרושי שמה שבחוץ לגמרי חוץ לעובי בגב השופר קרי שלא במקום הנחת פה, דא"כ היינו צפהו זהב מבחוץ.

¹⁸ או"ח תקפו, טז. מקורות: רבינו יונה (הו"ד ברא"ש). רא"ש (ס' ג). ר"ן (ו ב ברי"ף, ד"ה במקום).

¹⁹ דאי נשתנה קולו נמצא הקול בא מכח ב' שופרות, והיינו בכלל אם קול חיצון שמע. רא"ש. ורמב"ן כתב, דהווי להו תרי קלי מחד
גברא ולא משתמע, ולא אזלינן בתר שופרות ושניים הם, אלא בתר תוקע וחד הוא. ויש קצת ראייה מצפהו זהב מבחוץ ונשתנה
קולו מכמות שהיה, דהא שמע תרווייהו וכתרי קלי נינהו.

²⁰ ולא דמי לצפהו זהב מבחוץ שפסול אם נשתנה קולו, דהתם הזהב מחובר בגוף השופר והוה ליה שופר ודבר אחר, אבל הכא אינו
מחובר.

²¹ או"ח, תקפו, כ. מקורות: רמב"ן (דרשה עמ' רלו). רא"ש (ס' ד). ריטב"א (כ"ז ב', ד"ה נתן). ר"ן (ו ב ברי"ף, ד"ה אם קול פנימי). רבנו
ירוחם (תולדות אדם וחווה, נתיב ו, ח"ב).

²² וכך פירוש הגמ': לא תימא דהפכיה כי כיתונא שהוא פסול דהא פשיטא הוא! אלא אפילו הרחיב את הקצר וקיצר את הרחב פסול.
וטעם שניהם דכתיב והעברת שופר תרועה דרך העברה בעינן דהיינו כדרך שהאיל מעבירו בראשו מחיים (משנ"ב תקפו ס"ק ס-סא).

²³ ירושלמי (הלכה ז) הפכו מהו ונשמעניה מן הדא גרדו בין מבחוץ בין מבפנים כשר ולא אמרו אלא גרדו אבל הפכו פסול מה
ביניהם זה ביטל חללו וזה לא ביטל חללו וזה כלישנא קמא דהפכיה כי כיתונא פסול. רא"ש.

²⁴ או"ח תקפו, יב. מקורות: רא"ש (ס' ד). ר"ן (ו ב ברי"ף, ד"ה לא תימא).

²⁵ עוד הביאו רא"ש ור"ן על פי הירושלמי, והביא הרמ"א דבריהם, שגם אם השופר נעשה כתיקנו, אם תקע בצד הרחב לא יצא. ותנא
יהיב סימנא 'מן המצר קראתי יח'.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.



הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות ראש השנה, סימן תקפו)

- ת. נסדק לארכו, פסול. יש אומרים אפלו בכל שהוא פסול, אלא אם כן הדקו הרבה בחוט או במשיחה ונשתיר שיעור התקיעה במקום הקשירה ולמעלה לצד הפה (כל בו), ויש אומרים דוקא ברבו; ואם דבקו, אפשר אפלו אם דבקו בדבק; ויש מי שאומר שאינו כשר אלא כשדבקו בעצמו, שחממו באור עד שנפשר וחבר קצותיו זה עם זה; ואם נסדק פלו, אפלו מצד אחד, פסול אפלו חממו באור וחבר סדקיו זה עם זה.
- ט. נסדק לרחבו במעוטו, כשר; ברבו, פסול אלא אם כן נשאר מהסדק לצד פיו שיעור תקיעה, דהינו ארבעה גודלים, וכשנשתיר בו כך כשר אפלו אם מעכב את התקיעה; ויש מכשירים בנשתיר אפלו שלא לצד פיו.
- י. דבק שבירי שופרות זה עם זה ועשה מהם שופר, פסול ואפלו אם יש בשבר שפגגד פיו שיעור שופר.
- יא. הוסיף עליו כל שהוא, בין במינו בין שלא במינו, פסול, אפלו היה בו מתחלה שיעור שופר.
- יב. הפכו ותקע בו, לא יצא; בין הפכו כדרך שהופכים החלוק שהחזיר פנימי לחיצון, בין שהניחו כמו שהיה אלא שהרחיב את הקצור וקצר את הרחב והוא הדין אם תקע במקום הרחב פסול (ר"ן פ"ג דראש השנה).
- יג. היה ארוך וקצרו, אם נשאר בו שיעור תקיעה, כשר.
- יד. גרדו מבפנים או מבחוץ עד שעשאו דק מאד כמו גלד, כשר.
- טו. לא הוציא זכרותו אלא נקב בו, כשר; אבל אם הוציא הזכרות ועשה ממנו שופר, כגון שנקב בו, פסול.
- טז. צפהו זהב במקום הנחת פה, פסול; שלא במקום הנחת פה, כשר. צפהו זהב מבפנים, פסול; מבחוץ, אם נשתנה קולו מכמות שהיה, פסול, ואם לאו כשר. יש מפרשים מקום הנחת פה הינו עבי השופר לצד פנימי שמניח שם פיו, והצד החיצון מן העבי עצמו קרוי שלא במקום הנחת פה; ויש מפרשים דעביו במקום הקצר הוא מקום הנחת פה, ושלא במקום הנחת פה הינו כל ארוך השופר מצד הקצר עד צד הרחב.
- יז. המצירים בשופר צורות במיני צבעונים כדי לנאותו, לא יפה הם עושים. אבל מתר לחקק בשופר עצמו צורות כדי לנאותו (בית יוסף).
- יח. אם נתן זהב על עבי השופר בצד הרחב, הינו הוסיף עליו כל שהוא ופסול.
- יט. הרחיק את השופר ונפח בו ותקע בו, פסול.
- כ. נתן שופר לתוף שופר, אם הפנימי עודף על החיצון משני צדדין ונתן הפנימי בפיו ותקע בו, כשר; הגה: ולי נראה דאפלו אינו בולט בצד הרחב רק שיה לחיצון, הואיל ובולט לצד הפה ותקע בפנימי יצא, כן נ"ל (כן מובא מלשון הרא"ש); והוא שלא ישנה קולו במה שהוא נתון בתוף החיצון; ואם לאו, פסול.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ניקב וסתמו

(כ"ז ב') **משנה:** ניקב וסתמו - אם מעכב את התקיעה, פסול. ואם לאו, כשר.

תנו רבנן: הוסיף עליו כל שהוא, בין במינו, בין שלא במינו, פסול²⁶. ניקב וסתמו: (1) בין במינו, בין שלא במינו, פסול. (2) רבי נתן אומר: במינו כשר, שלא במינו פסול.

(ואמרינן) 'במינו כשר' - אמר רבי יוחנן: והוא שנשתייר רובו.²⁷ מכלל, דשלא במינו, אע"פ שנשתייר רובו, פסול (כלומר, צריך שני תנאים, במינו ונשתייר רובו, כדי להכשיר).

איכא דמתני לה אסיפא (לקולא): 'שלא במינו פסול' - אמר רבי יוחנן: והוא שנפחת רובו. מכלל דבמינו, אע"פ שנפחת רובו, כשר (כלומר, צריך שני תנאים, שלא במינו ונפחת רובו, כדי לפסול).

שיטות הראשונים

ניקב וסתמו, אם מעכב התקיעה פסול: דעת ראב"ד ור"ן, שמדובר שמעכב התקיעה קודם שסתמו וכסתמו חזר הקול לכמות שהיה. וטעמו דפסול, כיון דסתימה זו מסייעת לקול. משום ששופר אחד אמר רחמנא, ולא שיסייע שום דבר אחר לקול השופר.²⁸ ולפי זה, אם לאחר הסתימה מעכב התקיעה, כשר, דלא נשתנה קולו מחמת דבר אחר. ודעת **הרא"ש**, דמעכב התקיעה לאחר שסתמו קאמר. דכיון דהסתימה מעכבת את התקיעה הוי כמו שופר ודבר אחר. כי נשתנה הקול מחמת הסתימה ודמי לציפהו זהב. אבל עיכוב הקול דקודם הסתימה לא חיישינן. דכיון דעתה חוזר לכמות שהיה, אין זה נקרא שופר ודבר אחר. **והשו"ע** כתב בזה **כרא"ש**.²⁹

האם נחלקו רבי נתן וחכמים כשנשתייר רובו: תרי לישני אליבא דרבי יוחנן, לישנא קמא לחומרא, במינו כשר והוא שנשתייר רובו. ולישנא בתרא לקולא, שלא במינו פסול, והוא שלא נשתייר רובו. כל **הגאונים**, ורוב ככל **הראשונים**, פסקו כלישנא קמא דרבי יוחנן, לחומרא.³⁰ **ור"ף** גיאת פסק כלישנא בתרא דרבי יוחנן, לקולא.³¹ **והשו"ע** פסק כדעה ראשונה.³²

²⁶ פירוש, ואפילו אינו מעכב התקיעה, דאפילו משום תוספת כל שהו חשבינן ליה שני שופרות. ריטב"א.

²⁷ דאם לא נשתייר רובו שלם פסול לכו"ע אפילו סתם במינו וקולו כמות שהיה תחלה דתו בטיל ממנה שם שופר ולא נעשה שופר אלא ע"י סתימה זו ונמצא דהוי שופר ודבר אחר (משנ"ב תקפו, ס"ק לא). ורובו היינו רובו שלם באורך השופר לצד פיו (משנ"ב, ס"ק לב).

²⁸ כמו ציפהו זהב דאם נשתנה קולו פסול ואם לא היה מעכב התקיעה שלא נשתנה הקול מחמת הנקב הרי קולו כמו שהיה ואין דבר אחר מסייעו כשר ועוד גרסינן בירושלמי (הל' ו) רבי יוסי בר זימנא בשם רבי זירא והוא שסתמו אבל לא סתמו כשר שכל הקולות כשרין בשופר. ולאחר סתימה גריעה טפי משום דסתימה מסייע לקול. רא"ש (סי' ה).

²⁹ או"ח תקפו, ז. מקורות: ראב"ד (כתוב שם, ו ב; השגות להל' שופר א,ה). רא"ש (סי' ה). ר"ן (ו ב ברי"ף, ד"ה ניקב).

³⁰ וכן פסק ר"י בכל מקום, דבכל תרי לישני של תורה הלך אחר המחמיר. וריב"א כתב, דבכל דוכתא הלכה כלישנא קמא שהוא דברי המרובין, אבל איכא דאמרי היינו יש אומרים, והן מועטין. רא"ש.

³¹ ר"ף גיאת כתב דכל היכא דאיכא תרי לישני הלכתא כלישנא בתרא דבעל הגמרא ראה דברי מי שישרו בעיניו וסידרן באחרונה לקבוע הלכה כההיא לישנא. והרא"ש כתב דנראה דהכא לא דמיא לתרי לישני דעלמא משום דאורחא למימר ארישא תחילה ובתר הכי איכא דמתני לה אסיפא. הלכך ליכא למיקם עלה הי מנייהו דאחריתי וצריכין למיעבד לחומרא.

³² או"ח תקפו, ז. מקורות: כל הגאונים ורבינו חננאל (כ"כ ריטב"א בשמם). בה"ג (הו"ד ברא"ש). רמב"ן (בדרשה עמ' רלה). רא"ש (סי' ה). ר"ף גיאת (הו"ד ברא"ש וריטב"א). ריטב"א (ד"ה ניקב).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות השי"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.



הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

הכרעת ההלכה במחלוקת רבי נתן וחכמים: כתב הרא"ש שלכאורה היה נראה דהלכה כרבנן, דמתניתין לפי פשטא אתיא כרבנן. אבל כתב שרבינו חננאל פסק כרבי נתן, מדמפרש רבי יוחנן מילתיה אלמא כוותיה סבירא ליה.³³ וכן פסקו הרמב"ם והשו"ע.³⁴

האם נחלקו רבי נתן וחכמים במעכב התקיעה או באינו מעכב: דעת תוספות, רז"ה, ורא"ש, דפלוגתא דרבי נתן וחכמים אמעכב התקיעה קאי, ולקולא (אבל כשאינו מעכב התקיעה, לכולי עלמא כשר, אף באינו מינו).³⁵ ודעת רש"י, רמב"ם,³⁶ רמב"ן, רשב"א, ריטב"א ור"ן, דפלוגתייהו אינו מעכב קאי (ואם לאו, כשר), ולחומרא, וחכמים פוסלים בכל מקרה, ורבי נתן פוסל שלא במינו, אפילו אינו מעכב את התקיעה.³⁷

נמצא להלכה, לרמב"ן וסיעתו, שופר שניקב וסתמו, יש צורך בשלושה תנאים: נשתייר רובו, סתמו במינו, ואינו מעכב את התקיעה אחר שנסתם. ולרא"ש, די בשני תנאים: נשתייר רובו, ותנאי נוסף: סתמו במינו, או שאינו מעכב את התקיעה.³⁸ והשו"ע פסק כרמב"ן וסיעתו. ובשעת הדחק כרא"ש.³⁹

סתמו שלא במינו ונשתייר שיעור שופר: לדעת בעל העיטור, בניקב וסתמו שלא במינו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר והוא שאינו מעכב את התקיעה. וכתב על זה הטור דלא נהירא,⁴⁰ ובסמ"ג כתב שמסופק רבינו יצחק אם יפסל אפילו ניקב חוץ לשיעור הכשירו כל זמן שלא נקצץ.⁴¹

ניקב ולא נסתם: כתבו רוב ככל הראשונים שבלא סתימה נמי, אפילו נשתנה קולו, כשר, כדאיתא בירושלמי.⁴² וכן פסק השו"ע. וכתב הכלבו, דמכל מקום ראוי לסתמו שלא יראה פגום. וכן כתב הרא"ש, דשופר נקוב אין תוקעין בו עד שיסתם הנקב ואינו מעכב התקיעה, כי רבו פירושים בשופר נקוב ע"פ הירושלמי והבבלי, והכי עבדינן עובדא. וכן פסק הרמ"א.⁴³

³³ וכתב הרא"ש דלאו ראייה גמורה היא, עיי"ש. מיהו דבריו דברי קבלה.

³⁴ או"ח תקפו, ז. מקורות: רמב"ם (הלכות שופר אה), רא"ש (סי' ה).

³⁵ והמשנה הפוסלת במעכב התקיעה, כחכמים, ופסול בין סתמו במינו בין שלא במינו. או כרבי נתן כסתמו שלא במינו.

³⁶ כן הבינו ר"ן, טור, מגיד משנה, כס"מ וב"י ולח"מ, ששיטת הרמב"ם כרמב"ן.

³⁷ והמשנה שמכשירה באינו מעכב את התקיעה, על כרחך כרבי נתן, ומיירי בסתמו במינו.

³⁸ במינו כשר אפילו לא חזר לקולו כבתחילה והוא שנשתייר רובו. שלא במינו, אם לא חזר קולו כבתחילה פסול אפילו אם נשתייר רובו. וטעמא דרבי נתן, סתמו שלא במינו ונשתנה קולו הוא שופר ודבר אחר כי שינוי הקול בא מחמת דבר אחר שאינו ממין השופר. אבל מינו, אפילו נשתנה קולו אין דבר אחר גורם שינוי הקול וכל הקולות כשרין בשופר. רא"ש.

³⁹ או"ח תקפו, ז. והגר"א כתב ששיטת התוספות והרא"ש עיקר. מקורות: תוספות (כ"ז ב', ד"ה ניקב). רז"ה (ו ב ברי"ף). רמב"ם (הל' שופר אה). רמב"ן (מלחמות, ו ב ברי"ף), רא"ש (סי' ה). רשב"א וריטב"א (חי'). ר"ן (ו ב ברי"ף, ובחידושו).

⁴⁰ נראה שטעמו משום דלא דמי דהתם דלא מיפסל אלא משום סדק דין הוא שכשנשתייר בו שיעור שופר כשר אבל בסתמו שלא במינו דמיפסל משום קול שופר ודבר אחר כי נשתייר בו שיעור שופר מאי הוי אכתי קול שופר ודבר אחר הוא. ב"י.

⁴¹ מקורות: עיטור (עשרת הדיברות, הלכות שופר). סמ"ג (עשין מב). טור (או"ח תקפו).

⁴² ר' חיייה בשם רבי יוחנן כיני מתניתין אם היה מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר ר' אבא בר זמינא בשם ר' זעירה והוא שסתמו אבל אם לא סתמו כשר שכל הקולות כשרין בשופר. (ירושלמי ר"ה ג,ו). ומהאי טעמא נמי בלא סתימה אף מעכב כשר דאין כאן שינוי מחמת דבר אחר. רא"ש.

⁴³ או"ח תקפו, ז. וציון הגר"א למה שכתב ספר הרוקח: שופר צריך שיהא שלם למצוה, כדאמרינן בפסיקתא רבתי בפרשת הרנינו, ילמדנו רבינו, שופר שניקב וסתמו מהו שיהא כשר לתקוע בו? כך שנו רבותינו: אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר. מה טעם? דכתיב וה' אלהים בשופר יתקע, מה שופרו של הקדוש ברוך הוא שלם, אף שופר של ראש השנה יהא שלם. מקורות: תוספות (ר"ה כ"ז ב', ד"ה ניקב). רז"ה (ו ב ברי"ף). ראב"ד (כתוב שם, ו ב ברי"ף). רמב"ן (בחידושו, כ"ז ב', ד"ה ניקב). רשב"א (ד"ה

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

הוסיף עליו כל שהוא פסול: דעת תוספות ורא"ש, שאם הוסיף עליו כל שהוא, בין במינו בין שלא במינו פסול, ואפילו היה בו שיעור שופר מתחילה.⁴⁴ ודעת ראב"ד ורבינו יהונתן מלוניל, שמוסיף כלשהו פסול רק כשלא היה מתחילה שיעור שופר, והתוספת השלימה לשיעור. והשו"ע פסק כתוספות ורא"ש.⁴⁵

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות ראש השנה, סימן תקפו)

- ו. היה קולו עב מאד או דק מאד, כשר, שכל הקולות כשרים בשופר.
- ז. אם נקב, אם לא סתמו אף על פי שנשתנה קולו, כשר מיהו אם יש שופר אחר אין לתקע בזה, כי יש אומרים שאין לתקע בשופר נקוב (כל בו ותשובת הרא"ש); ואם סתמו שלא במינו, אף על פי שאינו מעכב את התקיעה לאחר סתימה, שחזר קולו לכמות שהיה בתחלה, פסול אפילו נשתיר בו רבו; ואם סתמו במינו, אם נשתיר רבו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה, אלא חזר קולו לכמות שהיה קדם שנקב, כשר, ואם חסר אחת משלש אלה, פסול. ואם הוא שעת הדחק, שאין שופר אחר מצוי, יש להכשיר בסתמו במינו אם נשתיר רבו, אפילו לא חזר קולו לכמות שהיה; וכן יש להכשיר בסתמו שלא במינו, אם נשתיר רבו וחזר קולו לכמות שהיה בתחלה קדם שנקב.

ירושלמי. רא"ש (ס' ה; שו"ת כלל כד, ח). הרוקח (הלכות ראש השנה, ס' רג).

⁴⁴ דשופר אחד אמר רחמנא, ולא שני שופרות. רא"ש.

⁴⁵ או"ח, תקפו, יא. מקורות: תוספות (כ"ז ב', ד"ה ציפהו). רא"ש (ס' ד). ראב"ד (בדרשתו, עמ' לז). רבנו יהונתן מלוניל (על הרי"ף ו ב, ד"ה הוסיף עליו).